

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Leverans av biprodukter för användning som foder från anläggningar inom kött- och fiskbranschen

Leverans av biprodukter för användning som foder från anläggningar inom kött- och fiskbranschen

1 Inledning

Avsikten med denna anvisning är att handleda anläggningar inom kött- och fiskbranschen, såsom slakterier, styckningsanläggningar och fiskhanteringsanläggningar, vid leverans av biprodukter för användning som foder. Leverans av biprodukter för användning som foder, till exempel till en anläggning som tillverkar foder för sällskapsdjur eller en foderblandningscentral för pälsdjursfoder förutsätter att anläggningen har registrerat sig som foderföretagare i enlighet med foderhygienförordningen (EG) nr 183/2005.

Uppsamling av biprodukter utanför den egna anläggningen för användning som råvara till pälsdjursfoder kräver ett separat rum som är åtskilt från livsmedelsanläggningen samt registrering som uppsamlingscentral enligt biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009. För uppsamlingscentraler har utarbetats en särskild anvisning som finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Tillverkning av färdiga foder för sällskapsdjur förutsätter å sin sida att anläggningen är godkänd i enlighet med biproduktförordningen som en anläggning som tillverkar sällskapsdjursfoder. Det är vanligen inte möjligt att tillverka foder i livsmedelslokaler, utan sådan verksamhet kräver separata lokaliteter som kan ligga i anslutning till livsmedelslokalen. För anläggningar som tillverkar foder för sällskapsdjur finns en särskild anvisning på Livsmedelsverkets webbplats.

För livsmedelslokalernas biproduktverksamheter har likaså uppgjorts en anvisning där de krav som biproduktförordningen och livsmedelslagstiftningen ställer på anläggningar inom livsmedelssektorn finns samlade. Verksamheten ska planeras så att bearbetningen av biprodukter inte orsakar någon risk för anläggningens livsmedelshygien. Också denna anvisning finns på Livsmedelsverkets webbplats.

2 Foderföretagarens skyldigheter

- *Foderhygienförordning (EG) nr 183/2005, artiklarna 4, 9.*

En aktör som tillverkar foder eller levererar råvaror till foderindustrin är en foderföretagare. Foderföretagaren är skyldig att ta del av lagstiftningen som rör den egna verksamheten och att följa den. Syftet med lagstiftningen är att garantera säkerhet för människor, djur och miljö. Ansvaret för att fodret och foderråvarorna är säkra och av god

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Leverans av biprodukter för användning som foder från anläggningar inom kött- och fiskbranschen

kvalitet vilar på foderföretagaren i alla skeden av produktion, förädling och distribution. Foder och foderråvaror får skaffas bara från registrerade foderföretagare. En förteckning över registrerade foderföretagare finns på [Livsmedelsverkets webbplats](#).

Bestämmelser om klassificering, uppsamling, användning, bortskaffande, bearbetning, lagring, transport, distribution och utsläppande på marknaden av animaliska biprodukter och därav framställda produkter ingår i biproduktförordningen. Anläggningar som är godkända och registrerade enligt biproduktförordningen finns [enligt typ av anläggning på Livsmedelsverkets webbplats](#). Biprodukter får levereras bara till aktörer som är godkända eller registrerade enligt biproduktförordningen.

3 Biprodukter som lämpar sig som foder

- *Biproduktförordning (EG) nr 1069/2009, artiklarna 9, 10, 13, 14, 18, 35, 36*
- *Foderlag nr 86/2006, 6 §*
- *Europeiska kommissionens beslut 2004/217/EG.*

Enligt foderlagen ska foder vara oförfalskade, av god kvalitet och säkra samt lämpliga som näring för djur. För foderframställning får inte användas material som man vet eller misstänker att innehåller patogena bakterier såsom salmonella. Det är förbjudet att avyttra träck, urin samt innehåll från matsmältningskanalen och att använda dem som föda för djur.

3.1 För sällskapsdjur

En stor del av **kategori 3 -biprodukterna** från slakterier, styckningsanläggningar och anläggningar inom fiskeribranschen lämpar sig som råvaror för sällskapsdjursfoder. Sådana biprodukter är:

- delar av slaktade djur som konstaterats vara tjänliga som människoföda, men som av kommersiella skäl inte är avsedda som människoföda, såsom till exempel tunga, bräss, struphuvud, kött från huvud, bard, luftstrupe, matstrupe, lungor, hjärta, hjärtbas, perineum, lever, mjälte, njurar, njurtalg, inre fett, urin- och könsorgan, kontrollerade juver, bukspottkörtel, ister, skinn, hjärna och ryggmärg samt grisfötter, grisöron och grisknorrar,
- tömda och väl tvättade magar och tarmar,
- blod,
- ben,
- underkända delar från slaktkroppar som godkänts vid en *post mortem*-köttbesiktning och som är förbjudna att användas som livsmedel, men som

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Leverans av biprodukter för användning som foder från anläggningar inom kött- och fiskbranschen

lämpar sig att användas som foder, t.ex. kött från den del av halsen där djuret har stuckits,

- från styckningsanläggningar bland annat fetter och ben samt till exempel intramuskulära blodansamlingar eller kött som fallit ner på golvet
- fisk och fiskrens.

Också före detta livsmedel får i mån av möjlighet användas i foder för sällskapsdjur. Sådana kan vara till exempel produkter som inte längre är avsedda att användas som livsmedel av kommersiella skäl eller på grund av tillverkningsproblem eller förpackningsdefekter eller andra defekter som gör att materialet inte används som livsmedel. Användningen av sådant material får ändå inte innebära någon risk för djuren: det får inte innehålla främmande föremål och inte sådana ingredienser eller tillsatser som inte lämpar sig eller inte är godkända i foder för sällskapsdjur. Aktören inom livsmedelsbranschen ansvarar för att sådana livsmedel som inte längre är avsedda att användas som livsmedel som aktören överlåter som foder är lämpade för utfodring av den aktuella djurarten.

3.2 För pälsdjur och hundar i hundgårdar

Som foder för pälsdjur och hundar i hundgårdar passar alla biprodukter som är lämpliga som sällskapsdjursfoder. Utöver dessa får bl.a. följande användas som foder för pälsdjur och hundar i hundgårdar:

- tömda och tvättade tarmpaket (tarmpaket från fjäderfä behöver inte tömmas),
- organ, slaktkroppar eller delar av slaktkroppar som har underkänts på basis av en bakteriologisk undersökning som visar en riklig förekomst av icke patogena förruttnelsebakterier,
- foster,
- hästar och svin som förkastats vid en *ante mortem* –besiktning och därmed avlivats i slakteriets ladugård när de klassificeras som kategori 2 –biprodukter och **kan anses duga som foder**. På motsvarande sätt också nötdjur, om TSE-riskmaterialet har avlägsnats från dem. Självöda djur eller djur som avlivats på grund av sjukdom eller misstänkt sjukdom som smittar till människor eller djur ska föras till en bearbetningsanläggning för kategori 2 (eller 1) -material.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Leverans av biprodukter för användning som foder från anläggningar inom kött- och fiskbranschen

4 Uppsamling, lagring och märkning av biprodukter som går till foder

- *Biproduktförordning (EG) nr 1069/2009, artikel 21*
- *Biproduktförordningens verkställighetsförordning (EG) nr 142/2011, bilaga VIII.*

Biprodukter som går till foder ska samlas in och lagras så att användningen av dem som foderråvara inte äventyrar fodersäkerheten. En betydande del av de biprodukter som går till anläggningar som tillverkar föda för sällskapsdjur används för tillverkning av rå föda varvid tillverkningsprocessen inte förstör eventuella patogena mikrober i råvaran. Detta innebär att hygienisk uppsamling och bearbetning, snabb nedkylning/infrysning samt bibehållen kylkedja är särskilt viktiga. De kylda biprodukterna ska levereras till mottagaren så snart som möjligt, helst senast dagen efter slakt.

Biprodukterna ska förvaras korrekt märkta under uppsamling, lagring och transport. För kategori 3 material är märkningen avseende biproduktkategori "*Kategori 3, ej avsett att användas som livsmedel*", för material som går till kategori 2 foder "*Kategori 2, för utfodring av pälsdjur*" (eller "*kategori 2, för utfodring av hundar i hundgårdar*").

Behållarna för uppsamling, transport och förvaring av biprodukter samt handelsdokumenten (fraktsedlarna) ska vara försedda med en notering om biproduktkategorin. Färgkoder får användas vid märkning av behållare. De färgkoder som anläggningen använder ska antecknas i egenkontrollplanen och koderna samt deras betydelse och användning ska klargöras för hela personalen. Färgkoderna får inte vara vilseledande. Om material som hör till olika biproduktkategorier blandas samman bestäms hela materialets biproduktkategori på basis av den lägsta biproduktkategorin: en blandning av kategori 1, 2 och 3-material är kategori 1 - material och får inte användas som foder. En blandning av kategori 2 och 3-material är av kategori 2.

Märkningar av biprodukter (på förpackningar eller dokument) får inte innehålla ett ovalt märke (identifikationsmärke) som anger att livsmedelsanläggningen är godkänd. Detta gäller också för material som är tjänligt som livsmedel, men som till exempel av kommersiella skäl inte används som livsmedel utan levereras för användning som foder; det har blivit en biprodukt då man har beslutat sända det för användning som foder och märkningarna ska överensstämja med biprodukt- och foderlagstiftningen.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Leverans av biprodukter för användning som foder från anläggningar inom kött- och fiskbranschen

5 Bokföring, spårbarhet och handelsdokument

- *Biproduktförordning (EG) nr 1069/2009, artiklarna 21 och 22*
- *Biproduktförordningens verkställighetsförordning (EG) nr 142/2011, bilaga VIII.*

Aktören ska föra bok över biprodukter som levererats för att användas som foder. Spårbarheten ska uppfyllas ett steg bakåt och ett steg framåt. Till exempel en styckningsanläggning som levererar kategori 3- biprodukter till en anläggning som tillverkar sällskapsdjursfoder måste med tillräcklig noggrannhet veta varifrån biprodukterna från slaktkropparna kommer och vart de levereras. Ett handelsdokument (fraktsedel) ska göras upp för en biprodukt som lämnar anläggningen.

Av handelsdokumentet ska följande uppgifter framgå:

- datum då materialet avsändes
- beskrivning av materialet, däribland
 - materialets biproduktkategori
 - i fråga om kategori 3 –material: djurart och delar av slaktkroppen
- mängden material uttryckt i volym, vikt eller antal förpackningar
- materialets ursprungsart som det avsänds från
- namn för den som transporterar materialet
- mottagarens namn och godkännande- eller registreringsnummer
- ursprungsanläggningens godkännande- eller registreringsnummer (enligt biproduktförordningen, om sådant finns)
- (typ av bearbetning och bearbetningsmetoder, om också annat, exempelvis syrabehandling, har gjorts utöver kylning/djupfrysning).

Det dokument varav de ovan nämnda uppgifterna framgår ska uppgöras i tre exemplar. Originalen åtföljer varan till mottagaren och kopiorna stannar hos avsändaren och föraren. Handelsdokumentet kan också vara elektroniskt. Handelsdokumenten ska sparas i minst två år.

Biprodukter får överlåtas enbart till aktörer som är godkända eller registrerade enligt biproduktförordningen. Om det gäller destruktion av biprodukter kan alternativet också vara någon annan plats som lagstiftningen tillåter, till exempel en avstjälningsplats eller en avfallsförbränningsanläggning. Anläggningar som är godkända och registrerade enligt biproduktförordningen finns enligt bransch på [Livsmedelsverkets webbplats](#). Avsändaren är skyldig att säkerställa att mottagaren av biprodukter får och kan ta emot dem. Utöver biproduktkategorin kan det finnas andra begränsningar som rör sammansättning eller slaktkroppsdelar.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Leverans av biprodukter för användning som foder från anläggningar inom kött- och fiskbranschen

6 Transport

- *Biproduktförordningens verkställighetsförordning (EG) nr 142/2011, bilaga VIII.*

Biprodukterna ska transporteras i övertäckta och täta behållare. Biprodukterna ska under transport vara vederbörligt märkta och åtföljas av ett handelsdokument (fraktsedel) med alla uppgifter som lagstiftningen förutsätter (se ovan).

Transportbehållarna ska förvaras rena. Om samma behållare används för transport av flera olika biproduktkategorier måste man dessutom se till att korskontamination förhindras: behållarna ska vara torra och rena före användning och rengjorda, tvättade och desinficerade efter varje användning.

Obearbetade biprodukter i kategori 2 eller 3 som går till foder ska förvaras och transporteras djupfrysta eller kylda, om de inte bearbetas inom 24 timmar från uppsamlingen. I praktiken måste biprodukter som går till råvara för sällskapsdjursfoder i vilket fall som helst kylas ner eller djupfrysas genast efter uppsamlingen, för att de ska förbli dugliga att användas som foder. Fordon som används för kyltransporter ska vara sådana att temperaturen förblir lämplig under hela transporten och att den går att kontrollera.

De som transporterar foder är foderföretagare enligt foderhygienförordningen och även de omfattas av skyldigheten att registrera sig som foderföretagare enligt foderhygienförordningen. Bara en registrerad aktör får transportera foder.

7 Egenkontroll och HACCP-system

En anläggning inom köttbranschen som samlar in biprodukter för användning som foder måste beakta foderaspekten i sin egenkontrollplan och sitt HACCP-system.

8 Den viktigaste lagstiftningen

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 s.k. biproduktförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 142/2011 s.k. verkställighetsförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 s.k. foderhygienförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 767/2009 s.k. förordningen om utsläppande av foder på marknaden

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Leverans av biprodukter för användning som foder från anläggningar inom kött- och fiskbranschen

- Foderlag nr 86/2008
- Biproduktlag nr 517/2015
- Jord- och skogsbruksministeriets förordning 783/2015 s.k. nationella biproduktförordningen
- Jord- och skogsbruksministeriets förordning 548/2012 s.k. förordningen om bedrivande av verksamhet inom foderbranschen.

De ovan nämnda författningarna har ändrats efter utfärdandet, vilket också måste beaktas.

Anvisningens bindande verkan och iakttagandet av den

Myndighetens verksamhet ska bygga på behörighet enligt lag och lagen ska följas noggrant inom myndighetsarbetet. Myndigheternas anvisningar är till sin juridiska karaktär inte bindande för andra myndigheter eller aktörer. Frågor som rör tillämpandet av lagstiftningen avgörs i sista hand av domstol.

Denna anvisning innehåller inga direkta citat ur lagstiftningen utan bara hänvisningar till lagstiftning. Den lagstiftning som ärendet bygger på har angetts under respektive överrubrik. Tolkningarna i anvisningen är Livsmedelsverkets syn på hur lagstiftningen borde tillämpas.